

Wegwijzer Elektroconvulsietherapie

UPC Duffel

geestelijke gezondheidszorg
emmaüs

Stationsstraat 22c, 2570 Duffel
015 30 40 30
www.upcduffel.be

Inhoud

Inleiding	4
Wat is elektroconvulsietherapie?	4
Hoe werkt ECT?	4
Toepassingen	5
Wanneer kan ECT gebruikt worden?	5
Wanneer werkt ECT minder goed?	5
Praktisch	6
Geïnfomeerde toestemming	6
Vooronderzoeken	6
Wat met de geneesmiddelen?	6
Hoe verloopt een elektroconvulsieve behandeling?	7
Hoe verloopt een ambulante ECT?	7
Is één behandeling voldoende?	7
Hoe verder na een behandeling met ECT?	8
Bijwerkingen	9
Wat zijn de bijwerkingen?	9
Veroorzaakt ECT geheugenverlies?	9
Waarom zijn veel mensen angstig voor ECT?	10
Varia	11
Informatie	11
Onderzoek	11
Kostprijs	11
Tot besluit	11
Contactgegevens	12

Inleiding

Uw behandelende arts heeft met u besproken dat uw behandeling het best kan worden voortgezet met elektroconvulsietherapie. Over deze vorm van behandeling bestaan nog altijd veel misverstanden. In dit informatieboekje worden daarom een aantal feiten over deze behandeling op een rij gezet.

Wat is elektroconvulsietherapie?

Elektroconvulsietherapie, elektroshocktherapie of kortweg ECT, is een vorm van behandeling voor patiënten die lijden aan depressie, manisch-depressieve stoornis en sommige vormen van psychose (schizofrenie en schizo-affectieve stoornis). ECT wordt al meer dan zestig jaar met succes toegepast.

Men wist al heel vroeg dat kunstmatig opgewekte convulsies een goed effect hadden op ernstige psychiatrische stoornissen. Al vanaf de jaren 30 probeerde men convulsies uit te lokken door bepaalde medicijnen toe te dienen. Omwille van het succes van deze behandelingen ging men later proberen om convulsies op te wekken door een elektrische stimulus toe te dienen. Vele jaren ervaring en wetenschappelijk onderzoek leren dat ECT een zeer doeltreffende, snelwerkende en veilige vorm van behandeling is. In de Verenigde Staten worden jaarlijks naar schatting 100.000 patiënten op deze manier behandeld.

Hoe werkt ECT?

Bij psychiatrische aandoeningen, bijvoorbeeld depressies is het evenwicht verstoord van bepaalde scheikundige stoffen in de hersenen. Deze stoffen, de neurotransmitters of boodschapperstoffen, zorgen ervoor dat signalen van de ene zenuwcel naar de andere worden doorgegeven. De elektrische ontlading die met ECT gepaard gaat zorgt ervoor dat het evenwicht in deze scheikundige stoffen wordt hersteld. ECT heeft dus een regelende invloed op boodschapperstoffen en hormonen in de hersenen.

ECT heeft tevens een invloed op de belangrijkste gebieden in de hersenen die hormonen vormen (de hypofyse en de hypothalamus) en die een regelende invloed hebben op onze stemming en gedachten. Het is ook aangetoond dat ECT er voor zorgt dat er nieuwe hersencellen gevormd worden. Dat gebeurt ook bij de behandeling met geneesmiddelen, maar bij ECT is dit effect veel sterker.

Toepassingen

Wanneer kan ECT gebruikt worden?

ECT wordt vooral gebruikt bij **ernstige depressies**, en meestal bij die depressies die niet goed gereageerd hebben op geneesmiddelen. Deze depressies worden vaak ook gekenmerkt door een algemene vertraging in handelen en denken. Sommige mensen zullen zelfs helemaal niet meer eten of praten en bijna verstijven. Een dergelijke toestand heet **katatonie** en reageert uitermate goed op behandeling met ECT.

Ook bij **psychotische depressies** zijn de resultaten uitstekend. Bij dergelijke ernstige depressies raken mensen overtuigd dat ze grote fouten hebben gemaakt in hun leven. Ze voelen zich dan ook zeer schuldig en slecht. Anderen denken dat ze bankroet zullen gaan, veroemd zijn, of geen kleren meer hebben, en ernstig lichamelijk ziek zijn, terwijl dat niet strookt met de werkelijkheid.

Daarnaast kan ECT ook helpen bij **manie**. Dit wordt echter niet zoveel gebruikt, omdat slechts weinig mensen met manie instemmen met de behandeling.

Soms wordt ECT ook gebruikt voor **psychotische aandoeningen**. ECT kan dan een goede behandeling zijn, vooral wanneer wanen en stemmen sterk aanwezig zijn en de behandeling met antipsychotische geneesmiddelen onvoldoende aanslaat. ECT kan dan gecombineerd worden met medicatie.

Wanneer medicijnen niet kunnen gebruikt worden of in gevallen waar een zeer snelle behandeling nodig is kan ECT een levensreddende keuze zijn. Ook wanneer medicijnen niet verdragen worden, zoals bij sommige oudere patiënten of bij zwangerschap, kan ECT een veilig alternatief zijn.

ECT kan dus **op elke leeftijd** gebruikt worden. Een hoge leeftijd is zeker geen bezwaar, integendeel, omdat oudere mensen vaak beter reageren op ECT.

Wanneer werkt ECT minder goed?

Mensen met een depressie dewelke mee beïnvloed wordt door andere problemen zoals angststoornissen, alcoholproblemen, persoonlijkheidsmoeilijkheden of moeilijke levensomstandigheden, zullen minder goed reageren op ECT behandeling. Hoe zuiverder de depressie, hoe beter het resultaat. Het lijkt erop dat hoe meer een depressie 'van binnen' komt en hoe minder ze te maken heeft met wat er rondom iemand gebeurt, hoe beter het resultaat van ECT zal zijn.

Langdurige depressies die soms jaren aanhouden (dysthymie) zullen ook minder goed reageren. ECT helpt ook niet bij angstproblemen.

Praktisch

Geïnformeerde toestemming

Voor elke behandeling die in de geneeskunde wordt toegepast, is de toestemming van de patiënt nodig. De arts informeert de patiënt hoe een behandeling werkt en wat de bijwerkingen zijn. Wanneer de patiënt akkoord is met de behandeling stemt hij of zij in (informed consent of geïnformeerde toestemming). U beslist zelf, in overleg met uw behandelaars of ECT voor u een goede keuze is. Als u akkoord bent om uw behandeling met een elektroconvulsiotherapie verder te zetten dan zal uw behandelende arts u vragen om uw schriftelijke toestemming te geven. Op dat toestemmingsformulier staat ook dat u dit informatieboekje hebt gekregen en dat u op elk moment uw toestemming kan intrekken. U moet daar geen bijzondere reden voor hebben. Kortom, ECT gebeurt enkel als u daar uw schriftelijke toestemming voor heeft gegeven.

Soms wordt toch ECT toegepast zonder de schriftelijke toestemming van de patiënt. Dit gebeurt alleen wanneer de patiënt zo ziek is dat hij of zij niet kan instemmen en wanneer de behandeling levensreddend is. In dat geval wordt de toestemming van de vertegenwoordiger van de betrokkene, meestal een familielid, gevraagd.

Vooronderzoeken

Omdat ECT onder lichte algemene verdoving gebeurt, ondergaat u enkele kleine routine onderzoeken, in samenspraak met de betrokken anesthesist. Naast een algemeen lichamelijk onderzoek, worden een bloedonderzoek en een electrocardiogram ('filmpje van het hart') uitgevoerd. Voor de behandeling worden ook enkele geheugentesten afgenomen. U gaat ook langs bij de anesthesist en zal een vragenlijst krijgen in verband met de narcose.

Tot slot zal de tandarts ook een controle van uw gebit uitvoeren. De artsen kunnen eventueel nog bijkomende onderzoeken aanvragen.

Wat met de geneesmiddelen?

Van sommige medicijnen is het bekend dat ze een negatieve invloed hebben op het effect van ECT. Daarom zullen in de regel de geneesmiddelen, die te maken hebben met de behandeling van het psychiatrische ziektebeeld, gestopt worden voordat met ECT wordt begonnen. Uw arts zal met u bespreken of u al dan niet geneesmiddelen zal gebruiken tijdens ECT.

Wanneer u erg gespannen bent of zeer moeilijk kunt slapen, dan kan wel van sommige geneesmiddelen gebruik gemaakt worden. Uw behandelende arts zal dit met u bespreken.

Hoe verloopt een elektroconvulsieve behandeling?

De ECT zelf wordt uitgevoerd door een psychiater, een anesthesist en een verpleegkundige. Het is van belang dat u vanaf middernacht voor/op de behandeldag niets meer eet, drinkt of medicatie neemt, en niet meer rookt. Het is belangrijk deze instructies strikt op te volgen.

De behandelingen vinden plaats onder algemene verdoving (narcose) in een daarvoor ingerichte kamer. U zult dus helemaal niets voelen van de behandeling.

De ECT-verpleegkundige zal met u in de wachtzaal wachten tot aan het behandelmoment.

De ECT-arts zal u begeleiden naar de ECT-kamer. Als u daar aankomt, geeft de anesthesist u een spuitje in een ader van de arm. Hierdoor valt u binnen één minuut in slaap.

Als u eenmaal slaapt, krijgt u een spierverslappend middel ingespoten. De psychiater houdt dan twee elektroden tegen uw hoofd. Door de elektroden wordt een zeer korte, nauwkeurig gemeten elektrische stroom gegeven. Deze stroom veroorzaakt een algemene ontlading van de zenuwcellen in de hersenen. Hierdoor zullen ook spiertrekkingen in het gehele lichaam optreden. Deze duren tussen de 20 en 60 seconden. U zelf merkt daar helemaal niets van.

Enkele minuten later wordt u weer wakker in de recovery en kan u wat rusten. Het kan soms zijn dat u een beetje verward bent, zoals dat ook wel wordt gezien bij patiënten die een operatie hebben ondergaan. In de recovery-kamer neemt de ECT-verpleegkundige een paar keer uw bloeddruk en hartslag.

Hoe verloopt een ambulante ECT?

Wanneer u niet bent opgenomen, dan komt u op het afgesproken tijdstip naar het psychiatrisch ziekenhuis (aanmelding aan het onthaal van de polikliniek) en kunt enkele uren na de behandeling opnieuw naar huis, na een lichte maaltijd. U brengt uw identiteitskaart, verzekeringsaangifteformulieren (ingeval van DKV: DKV-verzekeringskaart), medicatieschema, thuismedicatie en opvolgboekje mee. Omdat u voor ECT een lichte verdoving ondergaat, moet u een twee à vier uur na de behandeling in het ziekenhuis blijven en moet u op de ECT-unit worden opgehaald.

Uw begeleiding kan tijdens de behandeling eventueel wachten in de cafetaria of inkomhal van de polikliniek. De eerste 24 uur moet u onder begeleiding van een volwassene blijven, mag u geen voertuig besturen, geen alcohol gebruiken en geen belangrijke beslissingen nemen of documenten tekenen.

Het is van belang dat u vanaf middernacht voor/op de behandeldag niets meer eet, drinkt of medicatie neemt, en niet meer rookt. Het is belangrijk deze instructies strikt op te volgen.

Het is ook belangrijk dat u elke verandering van medicijnen, bijvoorbeeld het tijdelijk innemen van een pijnstiller, meteen bij aankomst op de dienst meldt. Indien u kort voor de geplande ECTbehandeling ziek wordt (koorts, griep), of er zich belangrijke wijzigingen in uw gezondheidstoestand voordoen, contacteert u zo snel mogelijk de ECT-unit (contactgegevens: zie achteraan in deze brochure).

Is één behandeling voldoende?

Eén behandeling is niet voldoende. Veel patiënten zullen wel snel beter worden, al na enkele behandelingen. Meestal zijn acht tot twaalf behandelingen nodig voor een goed resultaat. Dit kan echter sterk verschillen; sommigen zijn hersteld na zes behandelingen, anderen hebben er 20 nodig. De behandelingen worden één tot twee (soms drie) keer per week gegeven. De meeste patiënten zijn tijdens deze periode in het psychiatrisch ziekenhuis opgenomen, maar ECT kan ook ambulante gebeuren.

Hoe verder na een behandeling met ECT?

Om herval na ECT te voorkomen is een nabehandeling nodig. Meestal is dat een onderhoudsbehandeling met medicatie. Bij patiënten die ondanks een goed effect van ECT en een vervolgbehandeling met medicijnen toch opnieuw ziek worden, wordt vaak 'onderhouds-ECT' toegepast. Er wordt dan een elektroconvulsieve behandeling gegeven om de week tot om de paar weken. U komt dan in het begin wekelijks, en na enige tijd om de paar weken voor een behandeling naar het ziekenhuis.

Bijwerkingen

Wat zijn de bijwerkingen?

Net zoals bij elke andere behandeling, bijvoorbeeld een behandeling met antidepressiva, heeft ook ECT mogelijke bijwerkingen. Ten eerste is er het risico dat samenhangt met de narcose. Dit risico is hetzelfde als bij een narcose voor een kleine ingreep. Bij ECT bent u maar enkele minuten in slaap en is dus ook maar een kleine hoeveelheid verdoving nodig. De meeste bijwerkingen zijn mild en voorbijgaand.

De bijwerkingen die kunnen voorkomen zijn:

1. een lichte verwardheid direct na het wakker worden. Deze verwardheid duurt meestal maar een paar minuten.
2. hoofdpijn. Ook de hoofdpijn duurt niet lang en kan gemakkelijk met een gewone pijnstiller worden behandeld.
3. spierpijnen, die ook van korte duur is en zo nodig met een pijnstiller kan worden verholpen.
4. voorbijgaande geheugenklachten (zie onder)
5. gebitsbeschadiging is ondanks alle genomen beschermingsmaatregelen mogelijk en hangt in sterke mate samen met de vooraf bestaande toestand van het gebit

Het is belangrijk om te weten dat alle bijwerkingen altijd van voorbijgaande aard zijn. ECT is over het algemeen veiliger en heeft minder bijwerkingen dan het gebruik van medicatie.

Veroorzaakt ECT geheugenverlies?

Met de huidige moderne apparatuur en door de verfijning van de techniek is de kans op geheugenklachten vandaag de dag klein. Als er zich problemen voordoen, dan gaat het over het moeilijk kunnen onthouden van de dingen die gebeuren in de periode van de behandeling (die meestal enkele weken duurt).

Gewoonlijk verdwijnt dit probleem van moeite hebben met het inprenten van nieuwe gebeurtenissen binnen enkele weken. Uitzonderlijk duurt dit een paar maanden. Heel soms zijn er problemen met de herinneringen van sommige gebeurtenissen van de periode vóór de behandeling. Er zijn dan 'geheugengaten', waar de meeste patiënten geen last van hebben.

Eigenlijk zijn er dus meestal geen blijvende effecten van ECT op intellectuele mogelijkheden en geheugen.

Waarom zijn veel mensen angstig voor ECT?

ECT wordt al vanaf de veertiger jaren gebruikt. Toen waren de apparatuur en de techniek echter nog niet op punt gesteld. Er waren daardoor wel veel meer geheugenstoornissen. Bovendien gebeurde de behandeling toen zonder narcose en zonder spierverslappende middelen. ECT ging dan met hevige spierschokken gepaard, waardoor soms zelfs beenbreuken optraden.

Vandaar dat in romans zoals 'The Bell Jar' van Sylvia Plath en films zoals 'One flew over the cuckoo's nest' en 'Frances', de oude 'elektroshocks' heel afschrikwekkend worden afgeschilderd, net zoals de psychiatrie in haar geheel trouwens. Ook op het Internet zijn talrijke anti-sites te vinden, waarin ECT als een onmenselijke behandeling wordt beschreven.

De meeste mensen weten niet zo goed wat ECT is en denken dat het een ouderwetse en niet meer gebruikte behandeling is. In feite is ECT een moderne en nog altijd één van de beste en veiligste behandelingen.

Informatie

Het is van groot belang dat u zich goed informeert. Dit boekje kan hiervoor dienen. In ons ziekenhuis is een film beschikbaar waarin deze informatie wordt uitgelegd, en waarin u kunt zien hoe een behandeling gebeurt. Indien u dit wenst, kunt u deze film bekijken, samen met uw verpleegkundige. Desgewenst kan iemand van uw familie hierbij aanwezig zijn.

Onderzoek

De kans bestaat dat u zal gevraagd worden om deel te nemen aan klinisch wetenschappelijk onderzoek. Dat kan gaan van het invullen van een vragenlijst tot het meedoen aan een onderzoek naar verschillende behandelingen voor uw problemen. Dit gebeurt natuurlijk nooit zonder uw toestemming. Vraag in ieder geval voldoende uitleg als iets dergelijks aan u gevraagd wordt.

Kostprijs

Indien u in opname bent, dient u enkel de persoonlijke bijdrage van de ECT behandeling te betalen. Indien u ambulante ECT krijgt, zal een forfait van 30 euro aangerekend worden voor het gebruik van medisch materiaal en een maaltijd. Voor bepaalde medicatie kan een bijkomende vergoeding gevraagd worden.

Tot besluit

Hopelijk heeft dit informatieboekje een antwoord kunnen geven op de vragen die u had. Wanneer u nog vragen heeft over de behandeling, dan kan u daarvoor zeker terecht bij uw psychiater en uw verantwoordelijke verpleegkundige.

Deze informatiebrochure is aangepast naar een originele versie van dr. Pascal Sienaert (UPC Kortenbergh), met toestemming van de auteur.

Contactgegevens

Rudi Jans, coördinator	015 30 36 54
Dr. Didier Schrijvers, psychiater	015 30 40 30
Dr. Carmen De Grave, psychiater	015 30 40 30
Dr. Yamina Madani, psychiater	015 30 40 30
ECT-team	015 30 45 21 of UPCD.ECT@emmaus.be
Wachtdienst psychiatrie (24/24u)	015 30 40 30
Receptie UPC Duffel	015 30 40 30